Az Új Szó ingyenes melléklete

Könyvjelző

2006. december 14. 5. évfolyam 12. szám

ÚJ KÖNYVEINK

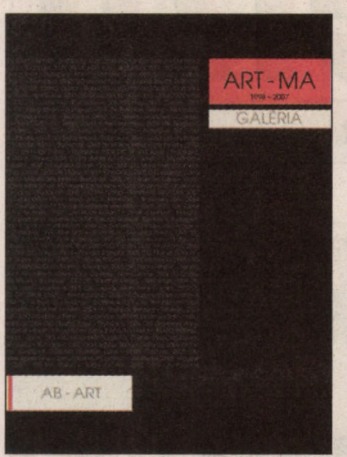

Fűzve, 112 old., 18x24 cm
bolti ár: 390 Sk

ART-MA Galéria
AB-ART

A képzőművészeti album a dunaszerdahelyi ART MA Galéria fennállásának tizedik évfordulójára készült, s a galéria eddigi főbb eseményeit rögzíti. Tartalmazza a kiállításokkal kapcsolatos tárlatbemutatókat és értékeléseket, a benne kiállító művészek alkotásainak reprezentatív válogatását, valamint a galéria tulajdonába került alkotásokat teljes színes reprodukciók formájában. A gyűjtemény nemcsak galériakalauz, hanem maga is a képzőművészet egyedi galériája.

Kötve, 328 old., 17,5x24 cm
bolti ár: 400 Sk
kedvezménnyel: 360 Sk

Magyarok Szlovákiában 3. Kultúra
Fórum Kisebbségkutató Intézet

A kötet a rendszerváltás óta eltelt időszak kultúráját térképezi fel szlovákiai magyar szempontból. Benne – többek közt – Danter Izabella, Dömötör Varga Emese, Duka-Zólyomi Emese, Dusík Anikó, Hizsnyan Géza, Hushegyi Gábor, A. Kis Béla, Kocur László, Lampl Zsuzsanna, Liszka József, H. Nagy Péter, Nagy Myrtil, Novák Veronika, Polgár Anikó, Puha József, Szabómihály Gizella, Tóth Károly, Végh László, Zsidó János tanulmánya.

Magyarok Szlovákiában 4. Oktatásügy
Fórum Kisebbségkutató Intézet

Az összefoglaló jellegű tanulmánykötet a szlovákiai magyar oktatásügy 1989 és 2006 közötti időszakát mutatja be legfontosabb jelenségei és eseményei mentén. Szerzői: Ádám Zita, Blazsek Rudolf, Csicsay Alajos, Dolník Erzsébet, Horváth Géza, Kulcsár Mária, Lendvay Tibor, László Béla, Nagy Attila, Pék László, Sidó Zoltán, Simon Attila, A. Szabó László, Szeberényiné Z. Judit, Varga Nóra.

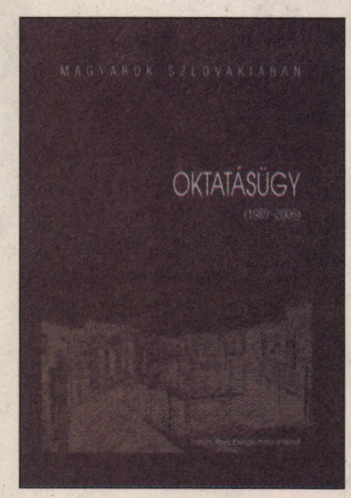

Kötve, 318 old., 17,5x24 cm
bolti ár: 400 Sk
kedvezménnyel: 360 Sk

Ardamica Zorán
Diszharmónia harcmezején
AB-ART

A költő és irodalomkritikus kötete – a nemrégiben megjelent *Egyétek* című műhöz hasonlóan – újabb kritikai reflexióit foglalja össze. A helyenként esszéisztikus, másutt harciasan recenziójellegű írások közös vonása a keresés. A szerző szavaival: „Egy hatalmas, sokszínűségében kaotikus, diszharmonikus szöveghalmazban, az irodalomban keresek valamit, amiért érdemes olvasni."

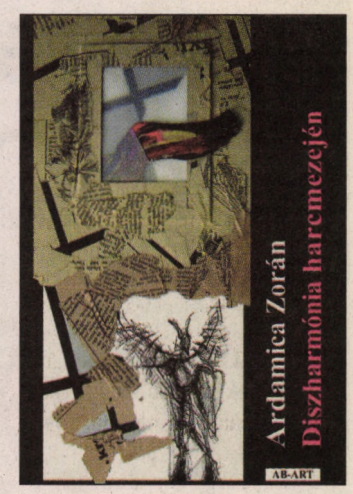

Fűzve, 124 old., 14,8x21 cm
bolti ár: 180 Sk

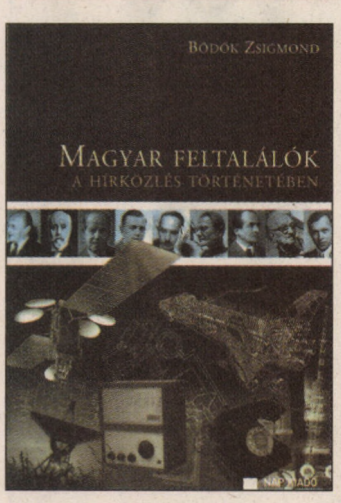

Fűzve, 292 old., 17x23 cm
bolti ár: 370 Sk
kedvezménnyel: 310 Sk

Bödők Zsigmond
Magyar feltalálók a hírközlés történetében
Nap Kiadó

A jól ismert *Magyar Talentum* sorozat újabb gyűjteményes kötete azokat a magyar feltalálókat mutatja be, akik a nyomdászat, a fényképezés és a hírközlés meg a híradástechnika történetében alkottak maradandót. A magyar vonatkozású találmányok műszaki rajzaival, sok fényképpel, eddig nem publikált dokumentumokkal. Egy rendhagyó Gépes Krónika.

Fűzve, 168 old., 20x29 cm
bolti ár: 650 Sk
kedvezménnyel: 590 Sk

Bödők Zsigmond
Magyarok égi képeskönyve
Nap Kiadó

A kötet a néphagyomány és a csillagászati jelenségek közti összefüggéseket tárja fel forrásmunkákból, valamint a szerző által végzett gyűjtések alapján. Kitér a hiedelmek és megnevezések csillagászati tartalmára is. Az olvasók kezébe egy a gyakorlatban (a csillagos égbolt szemlélésekor) is jól használható égi kalauz kerül. Teljes színes fényképekkel és képtáblákkal.

ÚJ KÖNYVEINK

Bréda, Francois
Az elszállt szitakötő
AB-ART

A lényegében tíz fejezetbe sűrített kisregény egyszeri és maszkulin mesélője, a magát szerzőnek nevező elbeszélő hiányzó felét, az örök Nőt keresi. Annak rendje s módja szerint meg is találja az őt jelképező, de nagyon is valóságos Ibike személyében, hogy aztán mindenben Ibikét találjon. Szakításuk már röpke és légies.

Kötve, 128 old., 12,3x17,2 cm
bolti ár: 180 Sk

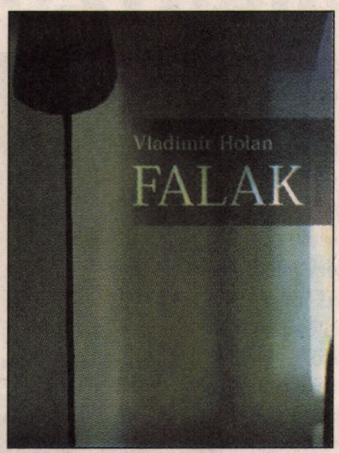

Holan, Vladimír
Falak
Kalligram

A huszadik századi cseh költészet világirodalmi rangú alkotójának (1905–1980) a magyar olvasó számára korántsem ismeretlen életművéből válogatást nyújtó kötetnek ezúttal minden egyes verse új fordításban jelenik meg. Tóth László válogatásában és szerkesztésében; fordította: Csehy Zoltán, Polgár Anikó, Székely Magda, Tóth László, Tőzsér Árpád és Vörös István.

Kötve, 424 old., 14x21,2 cm
bolti ár: 300 Sk
kedvezménnyel: 260 Sk

Kányádi Sándor
Billeg-ballag
Kalligram

Kányádi Sándor gyerekversei a magyar gyermekirodalom igazi gyöngyszemei, népszerűségük mindmáig töretlen. Különböző válogatásban, szerkesztésben, új illusztrációkkal mindegyre a meglepetés, az első ráismerés erejével hatnak. Mégsem újszerűségükkel, szokatlanságukkal vonzanak, inkább sajátos világképük, a művek hangulata, nyelvi megformáltsága révén válnak összetéveszthetetlenül egyedivé. Damó István rajzaival.

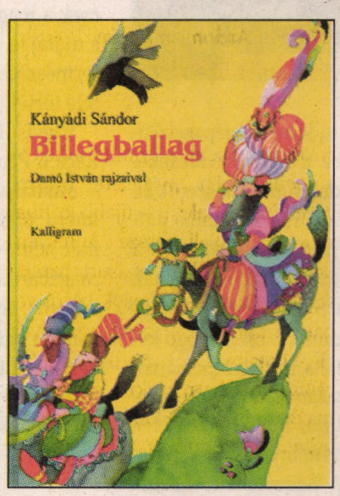

Kötve, 80 old., 19,6x28,5 cm
bolti ár: 220 Sk
kedvezménnyel: 190 Sk

Kovalyk, Uršuľa
Travesztia show
AB-ART

Uršuľa Kovalyk (1969) a kassai underground jelentős alakja, szociális gondozó. Eddig két elbeszéléskötete jelent meg, s több irodalmi díjat nyert. Jelenleg Pozsonyban él. Prózakötete a női lét különböző aspektusait tárja az olvasó elé hol könnyed, hol súlyosan fájdalmas szövegekben. Horváth Erika fordításában. A *Kenguru Zsebkönyvek* sorozat 12. darabja.

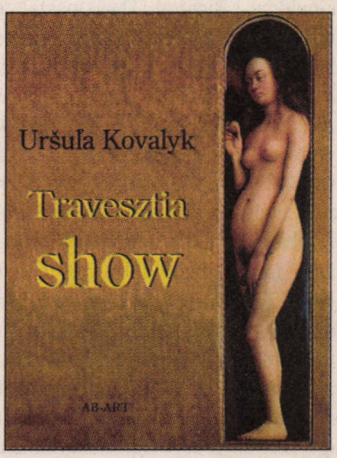

Kötve, 224 old., 12,5x17 cm
bolti ár: 180 Sk

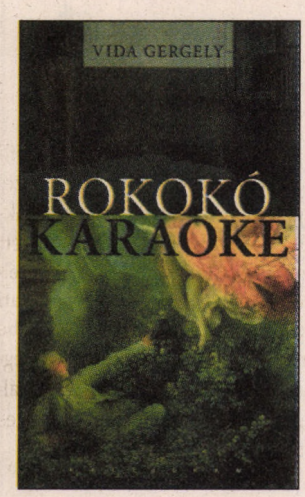

Vida Gergely
Rokokó karaoke
Kalligram

A szerző harmadik verskötete újabb irodalmi csemege és jó mulatság: szórakozás annak, aki kedvét leli a sok szójátékon alapuló, zsebkendőnyi területen cselező szövegkultúrában. Lazán poénos, trükkösen cifrázott olvasóbarát sorok, melyek finnyás ínyenceknek is ajánlhatók, vagy ahogy a költő mondja: „Saját kutjából biz nem lesz szalon."

Kötve, 80 old., 11,5x19,2 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 130 Sk

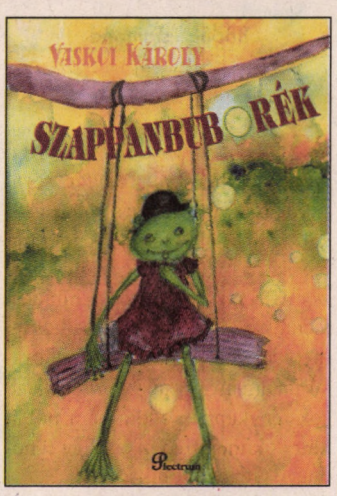

Vaskői Károly
Szappanburborék
Plectrum

A szép küllemű gyerekverskötet, mely mintegy ötven túlnyomórészt rövid, ritmusos-rímes verset és versikét tartalmaz, igényes kivitelben, krétapapíron, színes képekkel (illusztrátor: Szekeres Éva) szeretne olvasói kegyében járni. A legkisebbektől a kamaszkor küszöbén állókig bizonyosan mindenkinek tetszeni fog.

Kötve, 48 old., 20,8x30,2 cm
bolti ár: 180 Sk
kedvezménnyel: 170 Sk

A hiányzó láncszem

Bár nehezen tudom visszafogni magam, hogy miután begépeltem e készülő szöveg címét, elmagyarázzam, hogy „a hiányzó láncszem" metafora mit jelent az evolúcióbiológiában, de most nem ez adódott feladatként.

Rácz I. Péter barátommal (akit az egyik legnyitottabb és legképzettebb kritikusnak tartok) egy ideje foglalkoztat minket az a kérdés, hogy miért van meglehetősen nagy színvonalbeli különbség a tudomány-népszerűsítő irodalom külföldi és magyar nyelven írt változata között. Arról a különbségről van szó, ami igen jól érzékelhető mondjuk Venetianer Pál és James D. Watson vagy Székely László és Martin Rees azonos témában írt könyveit (biotechnológia, kozmológia) összevetve. Talán nem sértem meg a magyar tudóstársadalmat, ha azt állítom, hogy külföldi kollégáik egészen egyszerűen jobban írnak. Ha megtoldjuk a névsort Jared Diamonddal, Stephen Jay Goulddal, Richard Dawkinsszal és Stephen Hawkinggal, a szituáció még egyértelműbbé válik. Jékely Gáspár dialógusformában írt, *Mester, ébren vagy? Regényes párbeszéd a genetikáról, az egyedfejlődésről és az evolúcióról* című kitűnő könyve azonban felveszi a versenyt a nemzetközi élvonallal. Eleget tesz például azon követelményeknek, melyeket Charles Simonyi vázolt fel az Oxfordban alapított Tudománynépszerűsítő Tanszék irányelveként (Dawkins megfogalmazásában): „Ne beszélj nagyképűen! Próbálj fellelkesíteni mindenkit a tudomány költészetével; magyarázataid legyenek olyan egyszerűek, amennyire azt a tisztesség megengedi, ugyanakkor ne kerüld el a nehéz kérdéseket! Különös figyelemmel igyekezz azoknak magyarázni, akik maguk is erőfeszítéseket tesznek a megértés érdekében!"

A *Mester, ébren vagy?* a tudomány-népszerűsítő irodalmon belül is abba a műfajba illeszkedik, amely – bár hazai irodalomtörténészeink figyelmét rendre elkerüli – az interkulturális párbeszéd egyik leghatékonyabb ösztönzője. Ez a tudományos kalandregény műfaja, melynek egyik mintapéldája Brian Sykes *Éva hét leánya* című szövege. Ebben, miután a szerző átfogó képet nyújtott a mitokondriális DNS kutatásának eredményeiről, tehát a szakmai narrációt követően novellákat olvashatunk, melyek megfeleltethetők az emberi faj történelméről szóló tudományos „fikció" egy-egy fejezetének. Ezeket azonban már nem csak a természettudomány logikája vezérli, hanem a biológiai science fictionhöz (Hard SF) hasonlóan a szöveg kettős – esztétikai és reprezentációs – kódolása. A *Mester, ébren vagy?* a platóni dialógusok oldott nyelvén, egy virtuális időutazás keretében beszéli el az alcímben foglalt biológiai problémák kialakulásának történetét. A roppant tanulságos és érdekfeszítő elméleti fejtegetéseket még hozzáférhetőbbé teszik a háttérben zajló humoros események, illetve Démokritosz és tanítványa – a tankölteményeket hagyományát is felelevenítő – kommentárjai. A szerző ezeken a pontokon rendkívül ügyesen közelíti művének tudománytörténeti beszédmódját a szépirodalomhoz, miközben nem számolja fel a két terület egymással szembeni idegenségét. Tehát az elméleti részek mégis tudományosan értékelhető eszmefuttatások maradnak. Mindezzel nemcsak a magyar tudományosság jár jól, hanem az a műfaj is, amely nélkül nehezen képzelhető el a természettudomány felől a bölcsészettudomány felé történő információáramlás.

Vagyis Jékely Gáspár munkája – remélhetőleg Rácz I. Péter megerősíti majd ezt a tapasztalatot – áthidalja azt a bizonyos távolságot, melyre az imént utaltam. Ilyen értelemben tekinthető – már nem – hiányzó láncszemnek. Ez persze önmagában is érdekessé teszi a szép kivitelezésű kiadványt, ám a benne megnyilvánuló szemlélet alapján bátran ki merem jelenteni, hogy a fiatal genetikus teljesítményét (első kötetről és 34 éves kutatóról van szó!) helyénvaló volna inkább bölcsességnek nevezni...

H. Nagy Péter

A bemutatott könyvek a megjelölt kedvezményes árukon megrendelhetők

A megrendelő neve:	Szerző:	Cím:	db
utca, házszám:			
irányítószám, helység:			
Telefonszám:			

1000 Sk feletti megrendelés esetén nem számítunk fel postaköltséget (65 Sk).
Könyvtárak és iskolák, figyelem!
1000 Sk feletti megrendelés esetén 25% kedvezményt biztosítunk.

A megrendelés címzettje: Vydavateľstvo Kalligram, s. r. o.
Staromestská 6/D P. O. Box 223 810 00 Bratislava 1
Tel./Fax: 00421-2-544 15 028 e-mail: distribucia@kalligram.sk

Tengerész, fogoly, számtantanár, profi sakkozó...

A Nap Kiadó gondozásában jelent meg Vajda Barnabás Monoszlóy Dezső életművével foglalkozó monográfiája, melyben a szerző a Budapest–Pozsony–Bécs-háromszög kultúrájából táplálkozó irodalmár rendkívül változatos életútját tárja a nagyközönség elé.

Az egyetemi oktatóként is tevékenykedő irodalomkritikus (első monográfiája: *Sigmund Freud és a XX. század eleji magyar irodalom*. AB-ART Kiadó, Pozsony, 2005) mélyreható és frappáns műelemzések által ismerteti a tájainkon outsidernek tekintett alkotó műveit. Választ keres arra, milyen alapvonásokban határozhatók meg Monoszlóy írásainak: költészetének, novella- és regényművészetének sarokpontjai.

Ahogy azt a könyv előszavában is írja, a monográfia azt a célt tűzte ki maga elé, hogy végigolvassa Monoszlóy Dezső alkotásait és az őket kísérő recepciót, s néhány átfogó elemzési szempont alapján összegezze a művész költői, valamint novella- és regényírói munkásságát. „Monoszlóy Dezső életműve összegzésének eljött az ideje (erre kritikusai is többször figyelmeztettek), és nemcsak az érdem okán, hanem azért is, mert a szélesebb összefüggéseket tekintve egész Közép-Európában ismert író élete és munkássága egy egyelőre kevéssé feldolgozott kor fordulatokban bővelkedő és egyediségében is nagyon jellemző fejezete, nézzük akár regionális, akár az összmagyar, akár az egyetemes irodalom felől" – írja Vajda Barnabás a könyv előszavában.

Monoszlóyt (december 28-án ünnepli 83. születésnapját, ezúton is gratulálunk neki) – aki így vall saját magáról: „voltam tengerész, vizsgálati fogoly, kiadóvállalati igazgató, rádiószerkesztő, bányász, a külügyi osztály előadója, normafelelős, kőműves, vállalati jogász, a bér- és munkaosztály vezetője, számtantanár és profi sakkozó..." – a rendszerváltást megelőző két évtizedben megfosztották a csehszlovákiai magyar irodalmi jelenlét esélyétől, így a fiatalabbak nem nagyon ismerhetik nevét, nem beszélve életművéről. „De vajon kortársai, a második világháború után induló nemzedékek tudják-e, ki Monoszlóy Dezső? Ismerik-e, s ha igen, mennyire azt az embert, aki soha nem volt irodalmi és nemzedéki csoportosulás tagja, magányos farkasként lépett be a csehszlovákiai magyar irodalomba" – tette fel a kérdést Vörös Péter 1992-ben, *A szerelem öt évszaka* című novelláskötettel foglalkozó írásában. A kritikus kérdésére mindenkinek magának kell felelnie.

Bár a monográfia eddigi egyetlen, eléggé kritikus hangvételű ismertetője Vajda Barnabás szemére veti, hogy „általában szűkszavúan szól Monoszlóy életének homályos időszakairól", úgy gondolom, a mű nagyon is merész és dicséretes úttörő vállalkozás. A szerző nem ígér tökéletességet, mivel már a könyv előszavában kiköti: „Nem biztos, hogy e próbálkozás képes megfelelni egy részletes biográfia elvárásainak, és nem biztos, hogy képes pótolni a fentebb jelzett hiányt, viszont elérendő kihívásként tartja szem előtt az életrajzi monográfiának azt a válfaját, amely egy adott pillanatban elérhető teljesség igényével készül avégett, hogy hozzásegítsen egy adott életmű értőbb és mélyebb befogadásához."

Mindenképpen pozitív jelenség, hogy amint azt Tarján Tamás megfogalmazta, a minket „füstfellegeibe és anekdotáiba burkoló", jelenleg Bécsben élő (élet)művész biográfiáját a monográfus úgy próbálta összefoglalni, hogy mindenekelőtt az író-költő saját, illetve családtagjainak nyilatkozatait és vallomásait teszi meg az életrajzi vázlat gerincévé.

A monográfia elemzi Monoszlóy költői és prózai műveit, és összefüggéseket keres a novellák között. A *Más írók és más stílusok hatása* címet viselő fejezetben novelláinak a modernizmushoz való viszonyát kutatja. Vajda Barnabás rendszerbe foglalva tárja az olvasók elé az egyes korszakokat és alkotásokat, s közben minden lehetséges módon igyekszik megkönnyíteni az eligazodást ebben a kiterjedt életműben. A monográfia része egy Monoszlóy-toposz-szótár is, amelybe olyan szavak, kifejezések kerültek, melyek valamilyen okból jellemzőek a szerző írásművészetére, esetleg az összkép szempontjából tűnnek lényegesnek. Értékes gyűjtemény a szerző műveinek jegyzéke, novelláinak, elbeszéléseinek betűrendes mutatója, a Vajda Barnabás által fellelt szakirodalom címjegyzéke és a fényképfüggelék is, mely minden bizonnyal nagy segítség lesz azok számára, akik Monoszlóy Dezső életművével foglalkoznak majd a jövőben.

Remélhetőleg a monográfiát nemcsak azok az olvasók forgatják majd örömmel, akiknek eddig felejthetetlen élményt adott egy-egy Monoszlóy-regény vagy -novella, hanem azok is, akik eddig még nem hallottak erről az értékes irodalmat teremtő, hazánkban is sokáig élő és alkotó szerzőről, aki számára az élet számos súlyos fordulatot rendezett, ám életrajzi adatainál mindig sokkal fontosabbnak tartotta műveinek vallomását.

Horváth Erika

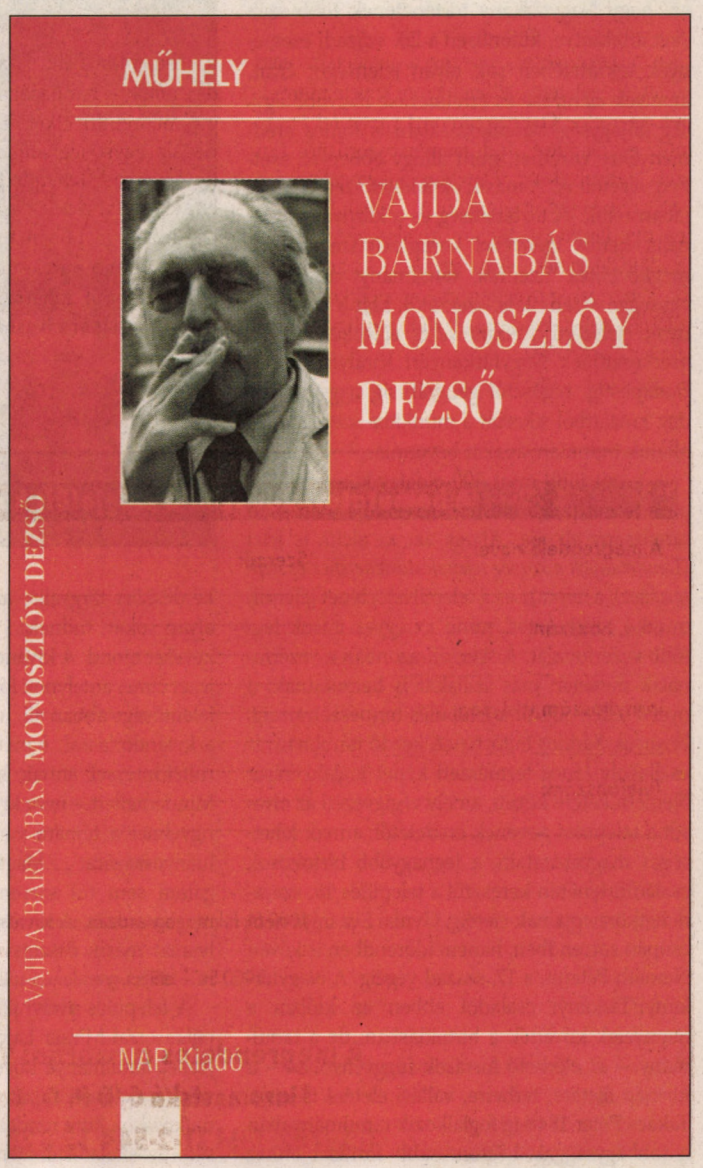

Cseppben a tenger

Térségünk (a mai Szlovákia és szomszédai) települései nagyjából tizenhat éve nyíltan és tervszerűen törekszenek sajátosságaik, egyéniségük mások számára is érzékelhető és érthető formában való felmutatására, úgy is mondhatnánk, identitásuk közérthető megszerkesztésére. Ennek a törekvésnek immár legitim eszköztára alakult ki, a címertervezéstől az emlékoszlopok állításán keresztül a falunapok szervezéséig. Vannak azonban számos település életének, történetének olyan szakaszai, részletei, amelyek fontosságuk ellenére nem sűríthetők (legalábbis közérthető formában nem) egy-egy jelbe, jelképbe. Jellemző ez a tudományos kutatási eredmények legnagyobb részére is. Vannak olyan szerencsés települések, amelyek ezzel a problémával szembesülnek, és vannak olyan még szerencsésebbek, amelyek (esetleg külső segítséggel) meg is oldják azt. Nagytárkány ilyen.

Monográfiája, azaz annak első kötete a Fórum Kisebbségkutató Intézet Etnológiai Központja sorozatának részeként jelent meg. A kötet cseppben a tenger, két okból is. Az egyik ok az, hogy Nagytárkány történetének több száz évét áttekintve, különösen a 20. századi események tekintetében sok olyan jelenséget érint, amelyek elemzése és értelmezése nagyobb egység (tájegység) vonatkozásában is fontos eredményekre vezethet, mint ahogy ebben az esetben vezetett is. A másik ok a kötet szerzőgárdájában rejlik. A történetiség és a környezethasználat kettős igényével komplexitásra törekvő megközelítés tizenhat tanulmányt rendezett egységgé, tizenkilenc szerzőtől. Már a tanulmányok egyszerű áttekintése is elárulja, hogy a szerkesztőnek Nagytárkányért Királyhelmectől Budapestig, régésztől geográfusig nagyon gazdag kínálatból sikerült a munkába szerzőket és általuk tudományágakat bevonnia.

A kicsit több mint 500 oldalas kötetet – Kopasz József polgármesteri bevezetője után – 16 tanulmány alkotja. Ahogy azt az alcím is jelzi (*Tanulmányok a község településtörténetéhez és néprajzához*), a néprajz és a településtörténet jelentik mind a szerkesztés, mind az egyes írások legfőbb vezérfonalát. A szerzők azonban a vezérfonalak menetén más szálakat is bemutatnak: a nyelvi jellemzőktől a település természetrajzáig. Frisnyák Sándor tájtörténeti kezdő tanulmányát és Bogoly János természeti képet taglaló írását Németh Péteré követi, amely végigvezeti az olvasót a település nevének eredetétől, annak lehetséges magyarázatain, a legnagyobb birtokosok családtörténetén keresztül a település 16. századi hétköznapjainak életéig. Gyulai Éva írása nem csupán sorrendben, hanem időrendben is követi Németh Péterét, a 17. század végéig. A Nagytárkányi/Tárkányi családot ebben az időben a Sennyeiek követték a birtoklásban, de a tanulmány – az elérhető források függvényében – a köznép életére, terheire, vallási életére is kitér. Takács Péter 1848-ig foglalkozik tanulmányában a jobbágysággal. Legfontosabb forrásai ehhez „természetesen" az úrbérrendezés jegyében (és idejében) készült vallomások. Tamás Edit elemző tanulmánya már a népesség-összeírással, népszámlálással jól ellátott 18–20. századot tárgyalja, forrásainak mind etnikai, mind vallási és társadalmi rétegződésre vonatkozó adatsorai felhasználásával; időben közeledve mai korunkhoz természetesen egyre részletesebb, pontosabb képet rajzol. Csíki Tamás tanulmányában a nagytárkányi zsidóság kapcsán arra a következtetésre jut, hogy a 18. századi galíciai eredetű izraelita népesség története bonyolultabb a betelepülés–meghonosodás–népességnövekedés állomásokba tömöríthető folyamatnál, ugyanis a népesség jelenléte a településen és a vidéken nem folytonos, sokkal inkább folytonos maga a migráció. Fogas Tóth Balázs mind (hely)történeti, mind néprajzi szempontból az egyik legizgalmasabb

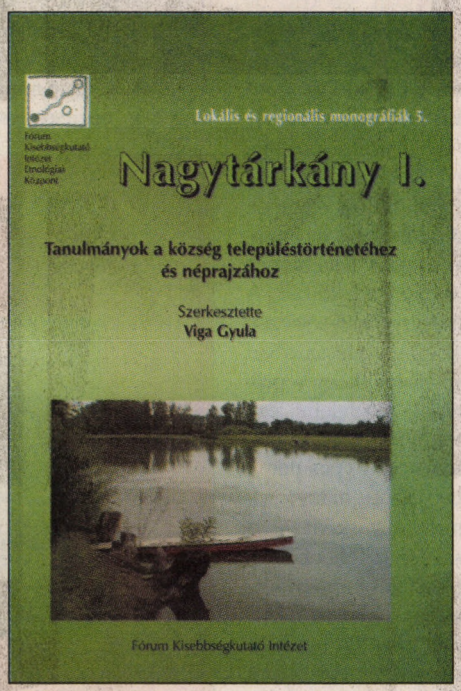

kérdéskört tárgyalja, azt, amelyről olyan sokat olyan sokan tudnak, s mindez mégis általában keveset mond. A kivándorlás és hatása – ez a fejezet címe, amelynek fokozott figyelmet érdemlő jelentősége abban áll, hogy valóban nem csupán a kivándorlással, hanem nagy-nagy kutatói körültekintéssel annak hatásaival is foglalkozik. Mindamellett – nem kritikai éllel, de – felhívja a figyelmet a témára vonatkozó kutatások egyik hiányosságára: „...Magát a jelenséget takaró fogalom sem túl szerencsés, ugyanis egyoldalú meghatározás. A kivándorlás szó nem utal a folyamat másik összetevőjére, a visszavándorlásra." (198.)

A település nyelvi jellemzőit gazdag élőnyelvi példasorral Mizser Lajos tekinti át. Írását Fehér József tanulmánya követi, aki Nagytárkány művelődéstörténeti rajzát az irodalomtörténeti vonatkozások köré rendezi – Balassi Bálint kötődésétől az iskolatörténeten keresztül egészen napjaink eseményeiig. Figyelemre méltó a minden közösség életét meghatározó egyéniségek szerepének hangsúlyozása, nagytárkányi „példaértékű életutakon" keresztül. Szorosabban kötődnek az anyagi kultúrához a következő fejezetek. Bóna Bernadett és Páll István a település népi építészeti képét rajzolja meg, a lakóházakén kívül természetesen a gazdasági épületek jellemzőit is, de figyelmet szentelnek a természeti környezet kínálta építőanyagoknak és a környezetből következő településszerkezeti adottságoknak is. Viga Gyula és Viszóczky Ilona tanulmányának az adja a témáját, ami minden település életének alapvető meghatározója: az ott élő népesség hogyan, mire, milyen eredménnyel használja környezetét, működik-e a közösség természethez való igazodást bizonyos mértékig mindenképpen megkövetelő modellje. A határhasználatra fókuszálva a hagyományos gazdálkodás keretei között elemzi Nagytárkány gazdálkodását, nagyjából a szövetkezetesítés időszakáig. A határban termesztett, más vidéken is általános növényfajtákon kívül a szerzők bemutatnak egy ritka, csak a vidékhez köthető jellegzetességet is, a Tisza-kertek haszonvételi lehetőségeit. Valójában ez a tájhasználati forma ad a bodrogközi gazdálkodásnak sajátos arcot, a gyümölcs minden gazdaságnak a Tisza-kertek termékenysége miatt lehetett számottevő bevételi forrása.

A település (és környéke) halászatát, mind formai, mind történeti gazdagságát, a mára orvhalászatba visszaszorult, száz évvel ezelőtt született néprajzi leírásokból is ismert alakulását teljességében tekinti át a téma egyik legkiválóbb mai magyarországi ismerője és kutatója, Szilágyi Miklós. Sz. Tóth Judit az év jeles napjainak szokásait szintén nem csupán leírás szintjén ismerteti, hanem csaknem százéves történetiségében is. Munkájához egy e témában 1913-ban készült kézirat jelent összehasonlítási alapot. L. Juhász Ilona tanulmánya a halállal és halottal kapcsolatos szokásokat vizsgálja gazdag saját gyűjtési eredményei felhasználásával. Különösen érdekessé teszi írását, hogy nem törekszik egy-egy részlet gyökereinek több száz (ezer) évre visszatekintő feltárására, ám a komplexitás és szinkron leírás minden igényének teljességgel megfelel. A kötetet záró tanulmány a kiváló társadalom-néprajzi munkásságáról ismert Örsi Julianna munkája, aki ezúttal – mint maga is írja – nem feltétlenül és minden szempontból lezárt tanulmányt közöl. Társadalomrajzához kiváló alapként használta Petrik Béla plébános krónikáját, más feljegyzésekkel is kiegészítve. A tanulmány második részében az anyakönyvi adatok elemzésével megrajzolja Nagytárkány több időmetszetre bontott házasodási körzeteit.

Úgy vélem, nem csupán a könyvsorozat, hanem a település lakossága, az onnan elszármazottak is gazdagodtak, gazdagodnak ezzel a kötettel.

Gecse Annabella

A nacionalizmus ma

Öllös László egyetemi oktató, a Fórum Kisebbségkutató Intézet elnöke, Petőcz Kálmán, a Fórum Kisebbségkutató Intézet nemzetközi kapcsolatokért felelős igazgatója és Fodor Gábor, az SZDSZ országgyűlési képviselője

Radnóti Sándor egyetemi tanár, kritikus, esztéta, a Holmi szerkesztője (A szerző felvételei)

Rendhagyó (kiegyezéseink sajnálatos rendje s módja szerint hagyománytalan) nemzetközi szimpózium színhelyévé változott november derekán a pozsonyi Egyetemi Könyvtár épülete, melynek alagsorában a szlovák–magyar kapcsolatok politikai-társadalmi alakulását vitatták meg a visegrádi négyek szemszögéből és a két évvel ezelőtti EU-csatlakozás óta eltelt időszak távlatából, különös tekintettel a nacionalizmus (ezen belül: a nacionalizmus háttere és továbbélése) alakulására és kezelhetőségére. A Kalligram Alapítvány és a Friedrich Ebert Alapítvány által megrendezett nemzetközi kerekasztal-tanácskozáson a közélet és a kultúra számos rangos és ismert alakja vett részt. (cs)

Olvasnivalók

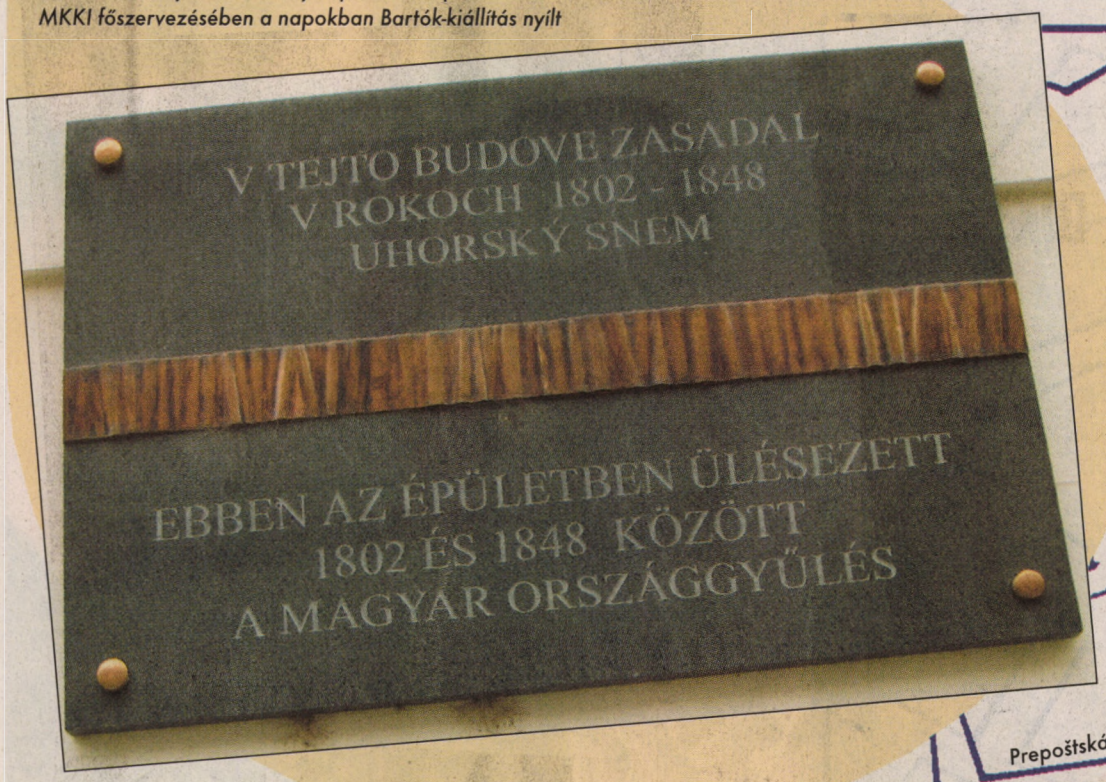

1. Kellemes meglepetés: kétnyelvű tábla a történelmi városmagban. Az egykori Magyar Királyi Kamara palotája ma az Egyetemi Könyvtárnak ad helyet. A Mihály-kapu utcai épület kiállítótermében az MKKI főszervezésében a napokban Bartók-kiállítás nyílt

Pozsonyban még mindig tavasz
ra reggel kisüt a nap, és késő éj
tele a város fénnyel és karácson
A belváros szűk utcáin annyi az
mintha az Új Szón és a Vasárna
vül sehol másutt nem dolgoznán
Térkép: Új Szó/Kö

2. Kisebb kulturális fellegvár a Prépost utca 4. alatt. A földszinten irodalmi agyondedikált falú kávéház és könyvesbolt, az első két emeleten galéria. A kiállítóteremben most az orosz fényképészet hőskorának bemutatója látható. Az eredeti fekete-fehér képek közt egyebek mellett Majakovszkij 1923-as verseskötetének Rodcsenko által tervezett borítója, egy felszeletelt lekvár (birsalmasajt?): a költő Hlebnyikov fényképén és sok más érdekesség

ozsonyban IV.

A Városi Könyvtár székháza a Lőrinc-kapu utca 5. alatt. Részleges magyar voltát nemcsak az ajtaján feltüntetett szöveg hirdeti, hanem viszonylag gazdag és folyamatosan gyarapodó könyvtári állaga is

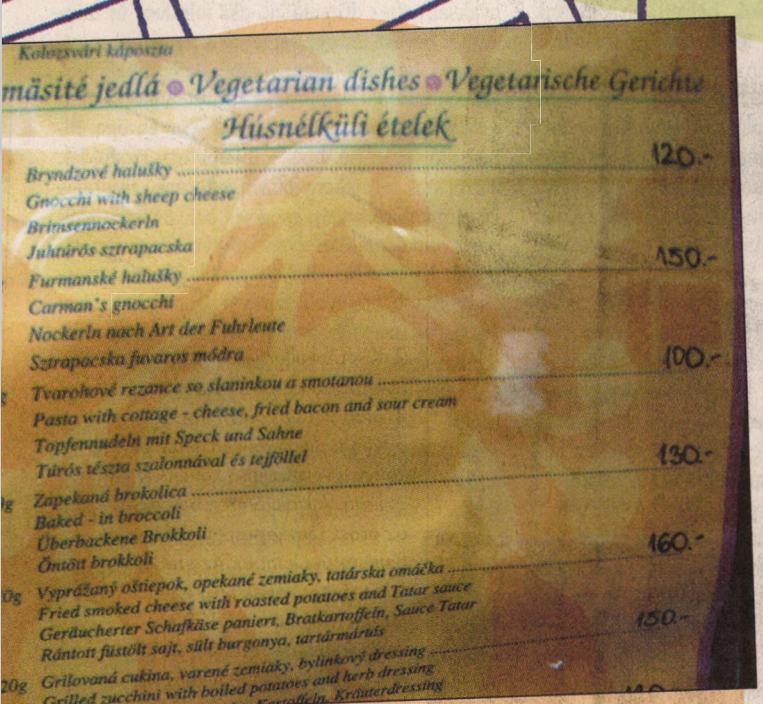
Kolozsvári káposzta
mäsité jedlá • Vegetarian dishes • Vegetarische Gerichte
Húsnélküli ételek
Bryndzové halušky 120.-
Gnocchi with sheep cheese
Brinsennockerln
Juhtúrós sztrapacska
Furmanské halušky 150.-
Carman's gnocchi
Nockerln nach Art der Fuhrleute
Sztrapacska fuvaros módra
Tvarohové rezance so slaninkou a smotanou 100.-
Pasta with cottage - cheese, fried bacon and sour cream
Topfennudeln mit Speck und Sahne
Túrós tészta szalonnával és tejföllel
Zapekaná brokolica 130.-
Baked - in broccoli
Überbackene Brokkoli
Öntött brokkoli
Vyprážaný oštiepok, opekané zemiaky, tatárska omáčka 160.-
Fried smoked cheese with roasted potatoes and Tatar sauce
Geräucherter Schafkäse paniert, Bratkartoffeln, Sauce Tatar
Rántott füstölt sajt, sült burgonya, tartármártás
Grilovaná cukina, varené zemiaky, bylinkový dressing 150.-
Grilled zucchini with boiled potatoes and herb dressing
Grillierte Zucchini, Kräuterdressing

A Zöldház utcai Perugia Szálló éttermének bejárata a szlovákon kívül angolul, émetül és magyarul is feltünteti az étlap kínálatát

A Halász-kapu utcai Vojtech Zamarovský könyvesbolt (előterében a légi temetőben nyugvó egykori legendás pozsonyi kávéházi úriember, Lamar Ignác szobra). Bent a kis bolt szűkös polcain az idegen nyelvű kötetek közt már évek óta nem akad magyar nyelvű (Cs. G. felvételei)

Turizmus és szerelem

Dušan Šimko *Japán díván* című regénye egy kelet-európai Japánnal történt találkozását meséli el. Így ha a hátlapszöveg ajánlatának megfelelően összehasonlítjuk Goethe művével, a *Nyugat-keleti dívánnal*, elmondhatjuk, hogy többszörös értelemben is kelet-keleti dívánról van szó, külön hangsúlyozva a kifejezésben rejlő iróniát. „Ha a tévedés befont már, / értem nyúlsz, hogy kibogozzál. / Ha verselek, ha cselekszem, / vígy a helyes útra engem" – fohászkodik Goethe az Igaz Atyához, napkelethez. Míg a perzsa-arab irodalom a német költő számára a különösen őszinte, nem modoros megnyilatkozásra ad lehetőséget, Šimko szövegében inkább a kiismerhetetlenség és a rejtélyesség hangsúlyozódik.

Ezt a kelettel kapcsolatos, sokak által elfogadott vélekedést több mint egy évszázaddal később Kosztolányi a gyermek és szűz Ázsia, másfelől a felnőtt és fásult Európa ellentétével fejezte ki. A történet elején a főhős nagybátyja, a világháború során Japánt megjárt Gyula jelképezheti ezt a szempontot. A szöveg azonban a japán kultúrának nemcsak üde ártatlanságát mutatja meg, hanem dekadens, kiábrándult tendenciáit is. Ennek megfelelően Gyula a továbbiakban kétszeresen is hiányként jelenik meg: egyrészt nyomtalanul eltűnik a világháborúban, másrészt talán egy fotóalbum hiányzó oldalain lenne fellelhető. A regény egyik szereplője, Kavamoto professzor hasonló kijózanító gondolatoknak ad hangot a buddhista kolostorokba költöző nyugatiakkal kapcsolatban: „Nekem soha nem jutna eszembe, hogy elmenjek egy bretagne-i katolikus kolostorba. Mi hiányzik ezeknek a nőknek? Hogy buddhista szutrákat mormoljanak, fagyoskodjanak és éhezzenek."

A regény Japánt a multikulturalitás egyik fő központjaként írja le, ahol egyaránt érezhető Amerika, Európa és Ázsia más területeinek hatása. Végeredményben egy nagyon részletes térképet rajzol fel, melyen még ezeket az átfogó kategóriákat is a darabjaira bontja: elkülönül egymástól például a nyugat-, közép- és kelet-európai, amerikai, az ázsiain belül pedig például az arab, kínai, vietnami. Mintha az elbeszélő egy mindig egyensúlyt mutató mérleget tartana a kezében, melynek serpenyőiben sorra méri a különböző korok és földrajzi területek kultúráját, változatlan eredménnyel. Ez a színes, kiegyensúlyozott kép, melyet hosszú, esszéisztikus részekkel rajzol meg, az egyik legnagyobb erénye a kötetnek. Miként azoknak a modelleknek a felvázolása is, ahogyan ezek a kultúrák kapcsolatba lépnek egymással az elutasítástól a kisajátításon és a közömbösségen át a befogadásig, vagy amilyen képeket kialakítanak egymásról. A szöveg tanúsága szerint azonban a távolságok teljesen nem szüntethetők meg.

A narrátor tájékozott, mindent tudó idegenvezetőként vezet végig a kultúrák területén, szüntelenül egymás mellé állítva az eltéréseket és az egyezéseket, nemcsak a műtárgyak, hanem a gondolkodás és az intézmények területén is. A regény így egy bedekker vagy egy történelmi kirándulás jellegét ölti. A turizmus és a turisták visszatérő fogalmak. Sok helyen olvashatunk egy-egy műalkotásról, történelmi eseményről, építményről, kulturális intézményről részletes leírást, lábjegyzetek segítenek a tájékozódásban. Az elbeszélő és a szereplők folyamatosan összehasonlítanak, méricsgélnek, aminek következtében a szöveg egyik urakodó alakzata a hasonlat lesz, s a hasonlatok (helyenként talán túlságosan is) szintén az egyes kultúrák szimbolikussá váló elemeivel telítődnek.

Az összehasonlítás során az elbeszélő igyekszik pártatlan maradni. Határozottabb véleményt csak akkor ismertet, amikor egy-egy részben a főszereplők gondolatait fogalmazza meg vagy maszkjuk mögé bújva szólal meg. Ezek a megnyilatkozások általában az egymás kultúrájához való sztereotip viszonyokat mutatják be, és kérdőjelezik meg helyenként. Így például a többször is tipikus japánnak titulált Kavamoto professzor és a beszédes nevű, s így szintén szimbolikus jelentéssel felruházott szereplő, Finnegann Joyce kisasszony egyes szám első személyű monológjaiból érződik ki nem kevés kritika. Finnegann Joyce kisasszony épp oly idegenül mozog a japán kultúrában, ahogyan az őbenne. Szeretőjét, Kavamoto professzort egzotikus tárgyként kezeli, miközben képtelen megérteni őt, bár erre nem is igen tesz kísérletet. Kavamoto professzor pedig, ahogy a regény mondja, „érezte, hogy – minden rokonszenve ellenére – Finnegann kisasszonyt sohasem hívná meg a vitorlás jachtjára."

Tulajdonképpen ennek a kulturális panorámának a hátterén követhetjük nyomon a mozaikszerűen előadott epikai történést. A regény főhőse, a középkorú Jakab, ahogy azt a szöveg többször is hangsúlyozza, akár Görögországba is kerülhetett volna, vagyis véletlennek tekinthető, hogy kapcsolata alakul ki az egyetemista Szanaéval. Annál is inkább, hiszen megismerkedésüket is a véletlen kíséri. Történetük, ahogy egy beszélgetés során Jakabban felmerül, banális. Kapcsolatuk, mint ahogy a másik páré, Kavamotóé és Finnegann kisasszonyé, egy-egy idegenvezetés története, folyamatos szembesülés egymás kultúrájával, ugyanakkor végső soron egymás megismerhetetlenségének állandó hangsúlyozása is. Ahogy a regényből vett részlet is érzékelteti: „Szanaéból koncentráltan sugárzott Jakab valamennyi Európában hagyott megunt, mellőzött, elfeledett és megsértődött szerelmének vonzereje: Európa, mint az elhagyott nők szigettengere. Micsoda képtelenség.

Vagy inkább szimbolikusan: Európa mint királylány a bikává lett istenség hátán, szétvetett erős combja az olimpiai dúvad verejtékben úszó nyakszirtjéhez dörgölődik, aki mindent és mindenkit bevesz, és úgy vágtat át a tengeren, mintha egy folyó gázlója lenne. Egy sekély, amely összeköti Európát Ázsiával. A kontinentális és nem a szigetlakó nők megtestesítője – ez Európa. Bikán ülő japán nő, brrr – inkább egy rizsföldek iszapjának termékeny bűzében tocsogó türelmes és munkabíró bivaly, mögötte parasztasszonyok sora rizspalántákkal a markukban. Gépiesen, lépésről lépésre haladva duggatják őket a termékeny iszapba, melyből minden palánta ledugásakor barna iszap fröccsen kékfestőből varrt, archaikus nyolcszögekkel mintázott kötényükre."

Ezeket a különbözőségeket a regény két főszereplője megpróbálja áthidalni, ám nagy kérdés marad, hogy az eleve kódolt félreértés mellett beszélhetünk-e őszinteségről, lehet-e őszintének lenni. Goethe számára épp az őszinteség lehetősége volt vonzó a keleti kultúrában. Ebben a mai kelet-keleti történetben viszont a kérdés eldöntetlen marad, hiszen a szerelem végül is nem a kultúrák különbözősége, hanem inkább a vészhelyzetben bekövetkezett személyes kudarc miatt ér véget Szanae és Jakab között.

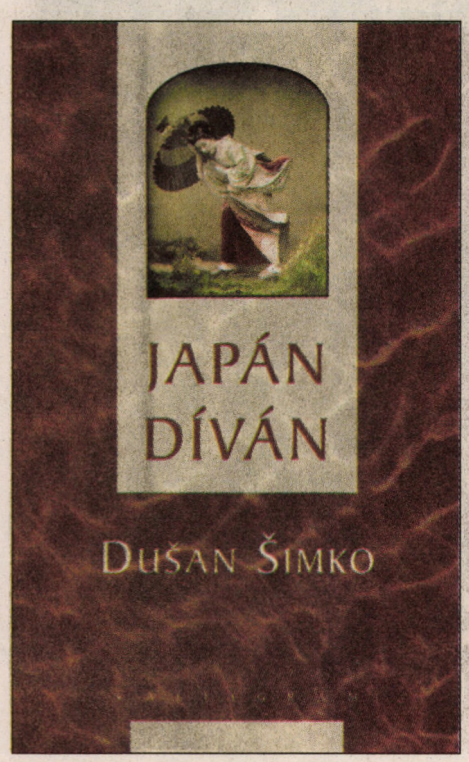

Beke Zsolt

(A szöveg ezzel egy időben megjelenik a Bárka 2006/6. számában is.)

Van-kód

Vankó Attila könyvéről szólni hálás feladat. Vankó Attila könyvéről szólni hálátlan feladat.

Picit már-már idétlen közhely az, hogy rég vártuk ezt a könyvet. De így van, rengeteget késett. Kövezzenek, de csak konstruktívan jegyzem meg: el is. S talán úgy vagyunk vele, én legalábbis személy szerint, mint a kicsit sokat késő ajándékkal. Minek kellett ennyit várakoztatni, miért kellett annyit kérni, hisz van, megvan, és akkor miért nem lehetett akkor? És a szavatosság? Meg az ilyenek? Erre próbáltam magyarázatokat keresni, találni. Magamban azt gondoltam például, hogy Vankó Attila lusta. Jó, stilizáljunk picit kedvesebbre: henye. És mivel ez az állapot rám is illő, így ennyiben hagytam. Egészen addig, amíg el nem olvastam a kötetet. *„A terv születése, egy jókora élvezet, kaján röhej…"* (8.) Írja Vankó Attila, a hedonista. Az előjátékos, a tervező. Tudta ő jól. Jóllehet, nem ilyen egyszerű ez, hogy a fentebb nevezett költőt szabadon idézzem: mint például sör után a Becherovka, amit igenis kezelni kell, ismerni a szeánsz szabályait, tudni mit, mikor és hányszor. Van kód.

Igen, ha valakinek, akkor Neki tudnia kéne, illenék, hogy írnia kell, minimum hetente, lehetőleg többször. És ezt még rengeteg más gyakorlati problémára behelyettesítheti. Hisz költészete, poétikájának arculata határozott vonalat rajzolhatna, jegyezhetne. Van hangja. Poézisének íze, sava, borsa. Vagány, mindamellett működő szövegvilága képessé teszi arra, hogy minden gond nélkül kapcsolódni tudjon, egyszersmind el is térjen a hagyományoktól, illetve a kortárs költészetünket még a napjainkban is rabul ejtő monoton mintáktól, kliséktől, sztereotípiáktól. Poétikája bemutatja, beveti a versbeszéd meglehetősen bő arzenálját, és remekül működteti a trükköket, az ironikus felszíntől egészen az intimitás határáig. Keres, hogy a címre rájátsszunk, a vevőkészülékén állomásokat, hol az egyik adón állva meg egy pillanatra, hol továbbtekerve azt egy másik regiszterig, frekvenciáig.

Vankó Attila költészete egyszerre impulzív és visszafogott. Remekül karikíroz, rutinosan kezeli a groteszk fogásokat. Naprakész, ugyanakkor a szövegei bizonyos fokon kiállják az idő múlását. Ezt igazolják a kötetbe beválogatott régebbi korpuszok, amelyek ugyanolyan erővel működnek, ha ma már picit máshol rezonálnak is. Mondhatni, legitimálják lustaságát. Jó neki. Megúszta. Játékossága felold, ugyanakkor utalásai mély szerkezetet sejtetnek, eléggé egybehangolt gondolatrendszerre épülnek fel. Verseit átszövik a profán poénok. A hétköznapok helyettesíthetetlen, csak a lírában megkapható atmoszférája, megkapó hangulata. Vevőnek kell rá lenni, hogy az adás fogható legyen. Ugyanis a létezés egy otthonosabb ideje s helye lakozik a vétel háttérzaja mögött.

Kihalás előtt kihallása meglehetősen javasolt! Pontosabban, a fülszöveget idézve: „Kihalljuk talán, kihalás előtt." Amilyen gyakran, hogy kicsit visszakanyarodjak szövegem elejére, a szerző jelentkezik, szóval ilyen intervallumokkal operálva, ez nem is lesz annyira humoros. Nem az. Ezért kell frissiben felütni, olvasni a könyvet. A könyvét. *Ab ovo, ünnepekre, éjjel, segítségre, babonára, megbánásra, nyugalomra,* vagy épp *kelepce* gyanánt. A *lelkiismeret* nyugodt: mi leszünk *túlerőben.* Ismert a kód. Van: *Hullámhossz belőve.*

Mizser Attila

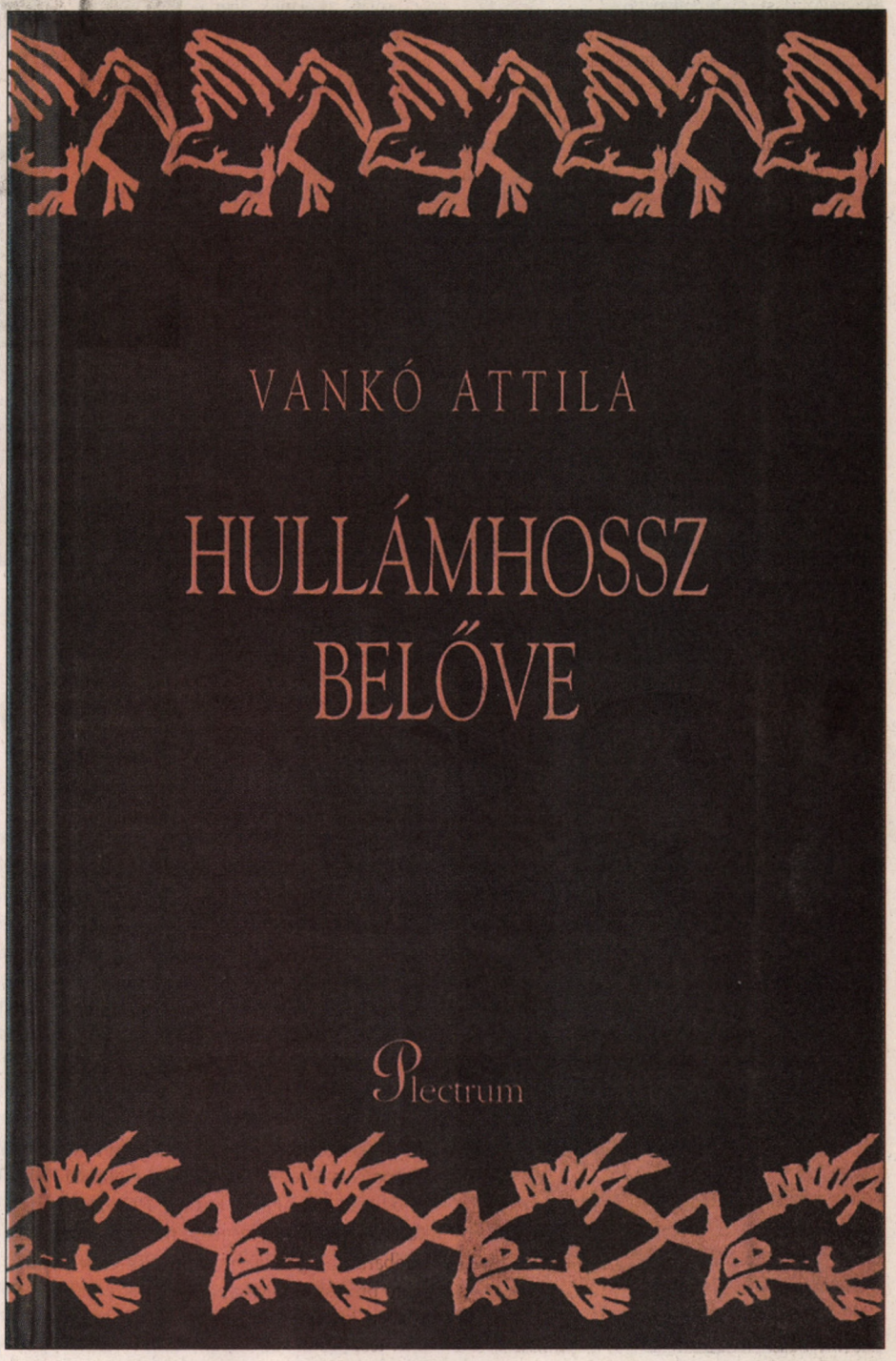

Pénzes Tímea és Szalay Zoltán *(A szerző felvétele)*

Két szerző egy esten

Hogyan ültethető egymás mellé egy többkötetes és egy első kötetes író, egy nő és egy férfi, egy elhallgatott költő és egy lírai alkat, egy Prágában élő világutazó és egy Pozsonyban tanuló vajkai, egy jelentős kritikai visszhanggal meg egy olvasóival először találkozó szerző? De feledve az ülésrendet, mely a pozsonyi Casino programszervezőinek dolga, a kérdés inkább úgy tehető fel, miként szólaltatható meg ugyanazon a fórumon Pénzes Tímea és Szalay Zoltán? Válasszal a kettős szerzői estet levezető Juhász Dósa János szolgált, meglepő közvetlenséggel, a kérdéseire kapott feleletekre és somolygásokra figyelve, azokra reagálva, végig pergő, emlékezetesen irodalmi estet szerezve az intézmény zsúfolásig megtelt könyvtárszobájában.

Abból, amit Pénzes Tímea mondott, s amit *Mesél a múlt* című legújabb könyvéből felolvasott, derűs kép bontakozott ki, róla, az irodalomról és a múltról. Ebben neki magának volt nagy szerepe; jó érzékkel hagyta közönségét a jóban nosztalgiázni. Abból, amit Szalay Zoltán mondott, s amit – szintén az idei könyvhétre megjelent – *Ártatlanság* című novelláskönyvéből felolvasott, a világ nyomorúbb és nyomasztóbb oldala képződött meg. Legalábbis első hallásra így tűnt; a továbbiakban a szerző az „édeskés halálszag" és a morbid, abszurd humor jegyeit és gyökereit firtató kérdések élét rendre igyekezett tompítani, árnyalni. A pódium hármas fogata a nyomorúságtól laza félfordulattal jutott a kritikáig, melyről ismét csak az derült ki, hogy nem jó, ha nincs, és az se, ha van, de szereptévesztő. A két szerző e helyt is profikat meghazudtolóan kerülte el a kritika-kérdés kínálkozó csapdáját (mármint nem vettek részt az arról szóló kívánságműsorban, hogy milyen legyen a műértő visszhang), s maradva szerepüknél, magukról és műveikről beszéltek. Pénzes Tímea a szóban forgó naplóregényének eddigi körútjáról s tervezett további bemutatóiról számolt be, Szalay Zoltán meg újabb prózai munkáiról, két kiadásra váró regényéről. Az egyórásra hirdetett est bő másfél órája pár pillanatnak tűnt csak, olyan élvezetes volt. S amikor mégis, sajnos, véget ért, kezdődött a könyvek iránti, nyugodtan tolongásnak nevezhető sorban állás. Feltűnő volt még a fiatalok korábban nem tapasztalt magas létszáma. Igaz, ezen az esten a közönség maradéka is fiatalodott egy nagyot. Így akár ez is lehetett a két egymástól jól különböző szerzőnek és munkáinak a legkisebb közös többszöröse, azaz az eredendő kérdés úgy is megválaszolható, hogy őket kettejüket a ott és akkor a Casino magát jól érző közönsége kötötte össze, emelte egy fórumra. (cs)

Szalay Zoltán

Epilógus

(Prológus/2)

Jelentés/10

Az emberek hajnalban állnak legközelebb a halál állapotához.

A buszon körülbelül egy tucatnyi ember utazott. Elöl ültem, a jobb oldalon, egyedül, a többiek mind hátrébb. Csak a sofőrt láttam. Viszonylag sötét volt még odakint, bágyadt holdfény pislákolt, saját magát is alig láthatta az ember, én is alig-alig lehettem tisztában magammal. Ezért inkább a sofőrt bámultam, a barna bőrű, fekete kefebajszú fickót, aki mint egy gép meredt előre, rágógumit rágott, az állkapcsa unottan, de fáradhatatlanul mozgott. A rádióból Robbie Williams szólt, meg Madonna, aztán egy izgalmasan érces hangú bemondólány sorolta a közúti információkat. A legtöbb a fővárosra vonatkozott, amelyet már elhagytunk, volt néhány baleset, egy keresztbe fordult kamion keletebbre, meg traffipax néhány helyen. A következő dalnál a sofőr odanyúlt a rádióhoz, és felhangosította. Valami öreg hazai sláger volt. De azt nem láttam, hogy különösebben élvezné, nem verte a ritmust a kormányon vagy ilyesmi, továbbra is megkövülten ült és rágózott.

A levelet szorongattam a kezemben. Gyűrögettem, bele-beleolvastam újra és újra. Éreztem némi izgalmat, de kevesebbet, mint ahogy számítottam rá. Ez a levél – az a levél, amelyet Alfán keresztül kaptam meg *attól a bizonyos asszonytól* – kijózanított némileg.

Az egyik faluban két munkás külsejű férfi szállt fel. Ismerhették egymást a sofőrrel, röviden eldiskuráltak, fociról, főleg. Le is szállt valaki hátul, de őt nem láthattam.

Nem tudom, van-e értelme ezt az utolsó jelentést még megírni. Végül is az összegzés elkészült. S ugyan kinek is írom ezt, kinek is írtam mindezt? A „megbízóimnak"? A levél leleplezte őket. Vagyis engem magam. Ki tudja, melyik nyavalyatörős percemben firkálhattam össze a *Parancs*ot meg a többi ökörséget... Talán valamelyik komolyabb rohamom után. És a speciális tea meg az univerzális kulcs... Ennyi erővel akár repülő szőnyeg vagy hétmérföldes csizma is lehetett volna. Nagyon jó volna tisztán látni.

A falu, ahol le kellett szállnom, a hajnali derengésben kihaltnak tűnt, kísértetiesnek, egészen addig, míg végigbaktatva az egyik utcán, nem találkoztam egy seregnyi munkással. Voltak köztük fiatalabbak és idősebbek, a helyi JRD-be tartottak, és a felőlük áradó trágyaszag egyáltalán nem volt misztikus, hanem nyers és üde, harapnivaló, mondhatnám. Megnéztek alaposan, ez meg miféle bagolyszemű tulok itt, gondolhatták, és minden bizonnyal volt néhány csípős megjegyzésük is rám, mert miután elhagytam őket, felröhögtek, ahogy csak a szövetkezeti munkások tudnak röhögni. Aztán a következő utcában, amelybe lefordultam, találkoztam egy anyókával, aki mintha a két háború közötti időből ragadt volna itt, vagy még korábbról, és őtőle érdeklődtem meg, hol van az a cím, amelyet a levél tartalmazott. A nénike eligazított, miután ő is alaposan megnézett magának, és bizonyára ő is gondolt rólam valamit.

A ház se újnak, se öregnek nem nézett ki. Egészen természetesnek tűnt, hogy ilyennek kell lennie. Először nem láttam az udvart, s ez némileg csalódottá tett, aztán rájöttem, hogy ott van a ház mögött, tele libákkal és mindenféle állatokkal. Odaálltam a ház ajtaja elé, és egy lenyelt sóhajtás után hármat kopogtam.

Alig tíz másodperc múlva ajtót nyitottak, de nekem még szükségem volt néhány pillanatra, hogy meg bírjak szólalni.

– Az édesanyámat keresem.

Bartók Béla-vándorkiállítás

Októberben már megtekinthető volt A Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeumában, ahol is a 125 évvel ezelőtt született zeneszerző életét és pozsonyi éveit a diákok számára nemcsak képekkel, hanem további kísérőprogrammal is mutatták be. Most a tárlat a valahai pozsonyi diéta Mihály-kapu utcai klasszicizáló barokk palotájának földszinti kiállítótermében tekinthető meg. A Magyar Köztársaság pozsonyi Kulturális Intézetének rendezésében felállított szemléltető táblák születésétől haláláig követik a művész életútját, rengeteg fényképpel, szlovák nyelvű kísérőszöveggel (a más látogatónak más nyelvű, köztük magyar katalógus áll rendelkezésére), az Egyetemi Könyvtár tulajdonát képező kottákkal, könyvekkel. Az egyetlen nagy helyiségben berendezett kiállítás kellemes időtöltés, (az ingyenes) belépés közvetlen a kapualjból, tolongás nincs, a sétálóutcára nyíló ablakokon beszűrődő folklór (ütemes Hare Krisna, csilingelő Ring My Bell, elképesztően hamis Akácos út, diplomata-gépkocsik motorja) hangzavara természetes városi háttérközegként szolgál. **(cs)**

„Rám nehezedett még az a sok kusza zűrzavar is, amit a mai zenéről csőstől okádnak a zenei folyóiratok: lineáris, horizontális vertikális, objektív, személytelen, polyphon, homophon tonális, polytonális, atonális ésatöbbi jeligék; ha nem is törődik az ember mindezekkel, de mégis kissé belebódul, ha annyit kiabálják a fülébe. Tulajdonképpen legjobb semmit sem olvasni, csak írni, tekintet nélkül minden jelszóra."
(Feleségének írt leveléből, 1926. június 21. Forrás: a Bartók-emlékév hivatalos katalógusa; külön köszönettel az MKKI-nak)

Második feleségével, Pásztory Dittával, Elza húgával és Péter fiával 1926-ban

Irodalmi társalgó

A fenti átfogó és sokat sejtető címmel várta az érdeklődő nagyközönséget a Magyar Köztársaság pozsonyi Kulturális Intézete (www.magyarintezet.hu) arra a november közepi (ráadásul szerdai) estre, melynek vendége és főszereplője Podmaniczky Szilárd (www.podmaniczky.com) volt. Vele, szemben a közönséggel, mely számát és érdeklődését tekintve is nagy volt, Németh Zoltán beszélgetett – mindketten tagjai a Szépírók Társaságának, mely írószervezetet (www.szepiroktarsasaga.hu) az estre szóló meghívóban talán éppen ezért volt társszervezőként feltüntetve. Németh Zoltán láthatóan-hallhatóan felkészülve érkezett, és csak saját jól fölfogott érdekében nem beszélt másfél órán át a messziről érkezett szerzőről, valamint annak életművéhez is igyekezett nagy vonalakban közelíteni csak, egyúttal alátámasztva első bejelentését, mely szerint mindig is szerette Podmaniczky Szilárd prózáját, napjainkig bezárólag. Mindenesetre elhallgattuk-néztük volna tovább is.

A szerző felvételei

A szerző a társalgónak ebben a kezdeti szakaszában poénos figuraként körvonalazódott a hallgatóság lelki szemei előtt, majd amikor átvette a szót, s felolvasott műveiből, maga is ezt a karakterét igazolta. (Az üvegvisszaváltó automatába fenékkel behelyezendő üveg története nemcsak hangos tetszést váltott ki, helyenként a széken-feneken maradás esélyeit is kétségessé tette.) Ekkorra kiderült, mire jó a szerzői rutin: arra például, hogy ügyet se vessen a befogadói visszhangra, hanem csak fapofával olvasson, miként ha önmagának. Németh Zoltán közbevetőleg kitért a faviccek műfajspecifikus kérdéskörére (ezen belül az örkényi „tragikus" egyperecesek és a Podmaniczky-féle parodisztukus ötpercesek közti párhuzamra), s a társalgót enyhe fűrészporillat lengte be. A vége felé az esztétikai tapasztalat is átadta helyét a konkrétabbnak. Németh Zoltán egy futó hasonlattal (a nem tornázásra használt tornacipő példáját hozva elő) világította meg a baudrillard-i szimulákrum fogalmának mibenlétét, a szerző pedig ismertette, mi a teendő, ha a horgászember nem szeretne úgy táncolni, ahogy a horgászegylet fütyül neki, valamint ugyanezt az íróember és a könyvkiadó összefüggésében. (Alapít magának ezt is, azt is.)

Bő három éve járt Podmaniczky Szilárd legutóbb Pozsonyban, akkor a Benyovszky Krisztián és Forgács Miklós vezette Irodalom és... című sorozat egyik fejezetében (Irodalom és erotika; Gács Annával), többek emlékezete szerint akkor is sokat derültünk. Most Podmaniczky Szilárd *Idegpályáim emlékezete* című új kisprózakötete szolgáltatta az apropót, továbbá ennek történetei, s végül, de nem utolsósorban e történetek szavainak történetei. Apropó: Pozsony után a szerző Dunaszerdahelyen is járt, s meg sem állt Szepsiig és Királyhelmecig, kazinczysan kikerekítve szlovákiai körútját. (cs)

„Kérjük a kedves Vásárlót, az üveget a fenekével helyezze be!" Podmaniczky Szilárd Németh Zoltán kérésére felidézi a jobbkéz-szabályt

ÉVBÚCSÚZTATÓ VERS

Z. Németh István

Csak a bor

Hamvas Bélának tisztelettel

Játszik az ember, s ettől boldog,
játszik, amíg rá nem döbben:
elkeverednek a fontos dolgok
a lélekölő csuda nagy ködben.

Tört szerelemben s fényzuhatagban
fürdik a lelke, a Tőle való,
angyali szót vár, ám csak a bor van,
ám csak a bor van, a mennyei jó.

Álomporban mind, aki józan,
a vérdalt húzza a csonthegedű,
megváltást kér, ám csak a bor van,
ám csak a bor van, az égi nedű.

Szívzörejek közt hallani véli
a léte okát mint súgja a Lény,
s mert csak a bor van, jajgatva éli
napja fogyását a semmi egén.

Lecsorog az idő

Hát csak menjen! Az a dolga. Hó sincs így december elején, csak szürke nyálas köd, nyomasztó fénytelenség. Repülni kell hát. Felütni könyvet, Ikarosz szárnyát felcsatolni, aztán irány a Nap. Ha lezuhannék, tenger fogad, bár csak hiszem, mert sohasem láttam még. A szó megőriz. Elmegy egy év, elmúlik kettő, tizenkettő, húsz vagy negyvenhárom, oly kényesen billegetik magukat a napok egymás után, hol örömtelenül, imádkozatlan, hol meg fényes emelkedettségben. Elmegy az idő, elmentek újra emberek, füstté váltak arcok, s lettek új hajtások az élet fáján, bimbók, érő gyümölcsök. Az emberből tán annyi por marad, amivel akkora homokórát lehet megtölteni, mely két óra lecsorgását méri meg. Esetleg annyi vas vonható ki, mely egy szeg megkovácsolására éppen elég. Na, erre a szegre aztán fel lehet akasztania magát az embernek, vagy a homokórát felfüggeszteni, és nézni, pereg az idő. Csak hadd peregjen! Nem félelemnek istenét várom. Megnyugvás hatalmával játszom húzd meg – ereszd meg játékomat. Jó itt, jó így. Embernek lenni, belemerülni szóba, hallgatásba. Felövezni a szárnyakat, aztán neki a végtelennek, bár tudom, alig van az, pillanat csak. Kavics, madár, fa, víz, fény, hang, szél, föld. Múlik a pillanat. Gyerekek játszanak. Játszani is engedd magad. Teljesebb. A minden. Míg az idő elcsorog.

Szászi Zoltán

Címlapsztori: Kézjegy

A Leonardo da Vinci egyik kéziratáról készült képen a polihisztor írása látható. Tudjuk, nemcsak balkezes volt, gazdagon illusztrált papírlapjait jobbról balra rótta tele, így ezek a szövegek – az olvasó felől nézve – mintegy tükörképei önmaguknak. Természetesen lapozásra is bal kezét használta, pontosabban a bal mutatóujját megnyálazva lapozott, s mivel földi maradványai nem maradtak fenn, így máig az ujjlenyomata az egyetlen, de annál megbízhatóbb genetikai-grafikai kód, mely a jelenkor kutatóit a hús-vér művészhez-mérnökhöz visszavezetheti. A szöveg közepén halványan kirajzolódó vonallabirintus – a több száz papírlapról vett ujjnyomnak tartható minta és néhány festményén rögzített ujjnyomrészlete alapján – minden valószínűség szerint Leonardo da Vinci ujja nyoma. (cs)

A címoldal fényképe: ČTK/AP

Szalonspicc

Nem az elmúlás mámora íratja velem ezeket a sorokat, noha az ötödik évfolyamát író Könyvjelző – az Új Szó könyvekkel és olvasókkal foglalkozó színes, tizenhat oldalas melléklete – most megszűnik; csak abbéli örömömnek adok hangot, hogy a Könyvjelzőnek ennyi szerzőhöz, és ugyan ki a megmondhatója, hány olvasóhoz lehetett köze. Minden száma mindük keze vagy ujja nyomát magán viseli, nemcsak az itt felsorolt százhuszonhat szerzőét, hanem a fényképek készítőiét és beküldőiét, valamint a képzőművészekét is, Cséfalvay Andrásét, Nagy Zoltánét, Szabó Ottóét például. Külön köszönet a melléklet fáradhatatlan tördelőinek, Toronyi Péternek, aki elkezdte és minden rigolyámat tűrte, Vályi Istvánnak, aki folytatta, s mind közül a legtalálékonyabb Toronyi Xéniának, aki nélkül nem is tudom, mihez kezdenék. Zeman Ákosnak, a kisezer könyvborító és fénykép levilágításáért. Szerzőimnek és olvasóimnak, s azoknak is, akiket eddig nem sikerült megszólítani, egy ennél tágasabb, nagyobb nyilvánosságot biztosító lapteret, egy tágasabb, díszesebben berendezett, pezsgőbb társasági és szellemi életre lehetőséget nyújtó és persze szalonképesebb Új Szó-mellékletet kívánok.

Csanda Gábor

A Könyvjelző szerzőgárdája:

Acsai Roland, Agszer Kriszta, András Sándor, Ardamica Zorán, Bagin Árpád, Balassa Péter, Balla Zsófia, Barak László, Baráth András, Bauko János, Bárány János, Bárczi Zsófia, Beke Zsolt, Bene Sándor, Benyovszky Krisztián, Bereck József, Bettes István, Bodnár Gyula, Bolemant László, Böröczky József, Bődi Erzsébet, Buchlovics Péter, Csanda Máté, Csehy Zoltán, M. Csepécz Szilvia, Csicsay Alajos, Csikány Andrea, Csóka Gábor, Csuhai István, Csuka Gyula, Duba Gyula, Dusík Anikó, Elek Tibor, Fehér Kriszta, Filep Tamás Gusztáv, Fodor Lajos István, Gazdag József, Gecse Annabella, Görözdi Judit, Grecsó Krisztián, Grendel Ágota, Grendel Lajos, Gróh Gáspár, György Norbert, Hajtman Béla, Haľko József, Haraszti Mária, Hizsnyai Zoltán, Hodossy Gyula, Holop Zsolt, Horváth Erika, Hruška Nóra, Hushegyi Gábor, Juhász Katalin, Juhász R. József, L. Juhász Ilona, Keserű József, Király Levente, Kocur László, Koncsol László, Kopasz-Kiedrowska Csilla, Korpás Árpád, Kozsár Zsuzsanna, Kovács Tibor, G. Kovács László, Kövesdi Károly, Kulcsár Ferenc, Kulcsár-Szabó Zoltán, Kukorelly Endre, Lacza Tihamér, Lakatos Krisztina, Liszka József, Cs. Liszka Györgyi, Lőrincz Adrián, Margócsy István, Mayer Judit, B. Mánya Ágnes, Méry Júlia, Mészáros András, Mészáros Sándor, Mislay Edit, Mizser Attila, Molnár Miriam, Molnár Norbert, Motesiky Árpád, Nagy Boglárka, Németh Gábor, Németh Zoltán, Z. Németh István, Orbán János Dénes, Oros László, Ozogány Ernő, Pénzes István, Pénzes Tímea, Polgár Anikó, Puha József, Pusko Gábor, Rácz Vince, Rácz I. Péter, Rožňo Jitka, Sánta Szilárd, Selmeczi Kovács Attila, Simon Szabolcs, Soóky László, Szalay Zoltán, Szászi Zoltán, Széky János, Szilvássy József, Tallósi Béla, Tipary László, Tomi Vince, Tóth László, N. Tóth Anikó, Turczel Lajos, Turczi Árpád, Tőzsér Árpád, Vajda Barnabás, Vankó Attila, L. Varga Péter, Verebélyi Kincső, Végh László, Voigt Vilmos, Vojtek Sándor, Vörös Péter, Zalán Tibor, Zeman László.